

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Философия және ғылым

ЖАРИЯЛАНДЫ
11.02.2022СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/114139/

Жетекші: Жанатаев Данат Жанатайұлы,

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің профессоры, доцент

Ботбай Г.,

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің 1-курс магистранты, ЕШТ мамандығы

Біздің заманымызда білімнің әртүрлі салалары бір-бірінен біршама алшақтап, ғылым өте сараланған білім саласына айналды, кейде философия мен ғылым бір-бірінен ғылым және өнер, ғылым және мифология сияқты әртүрлі және ұқсас емес деген әсерді оңай алуға болады.

Шындығында философия өте абстрактілі және белгілі бір мағынада шешілмейтін мәселелермен айналысады. Ол жауап бергеннен гөрі көп сұрақ қояды. Негізінде философия әрқашан бірдей сұрақтарды қояды: жалпы әлем туралы, адам өмірі туралы, оның мәні мен адамның мақсаты туралы, ар-ождан туралы, парыз туралы және т.б. Бұл сұрақтарға біржақты және нақты жауаптар жоқ. Әр заманда және әр қоғамда оларға әртүрлі жауаптар беріледі. Ал біздің өміріміз бен тәжірибеміз көрсеткендей, бұл сұрақтар қажет.

Әрбір ғылымның философиядан айырмашылығы нақты жауаптар беруге болатын нақты сұрақтармен айналысады. Мысалы, биология тіршілік формаларын сипаттайды және жіктейді, олардың шығу тегі мен таралуын зерттейді. Ол өмір салтын, мінез-құлқын, организмдер мен олардың қауымдастығы арасындағы қарым-қатынасты, жеке даму заңдылықтарын және популяцияның дамуын зерттейді.

Соған қарамастан, тек бір қарағанда философия мен нақты ғылымдар (теориялық және қолданбалы) арасында ортақтық жоқ сияқты көрінуі мүмкін. Шындығында философия болмыстың

және танымның «соңғы негіздері» (бастапқы негіздері) туралы ілім бола отырып, сонымен бірге бұл негіздерді ғылыми танымның негізі ретінде қарастырады. Ғалымның нақты ғылыми мәселелерді шешуі негізінен оның философиялық ой-пікірлердің әсерінен қалыптасатын алғашқы дүниетанымна және әдіснамалық көзқарастарына байланысты.

Сол сияқты, математиктің философиялық және дүниетанымдық көзқарастары оның сандық ұғымдардың мазмұнын түсінуіне және олардың объектілердің бір-бірінен сапалық (құрылымдық) айырмашылығына қатынасына әсер етеді; сондай-ақ абстрактілі математикалық объектілер мен құрылымдардың көмегімен белгілі бір ғылымның эксперименттік деректерінің жиынтықтарының фрагменттерін модельдеуге болатынын түсінуі туралы.

Лингвистикалық зерттеулердің нәтижелері тіл маманының жалпы философиялық көзқарастарына да, оның ғылыми танымның ерекшеліктері, ғылыми зерттеу әдістерінің мәні және ғылыми теориялардың сапалық критерийлері туралы ойларына да айтарлықтай тәуелді. Әлбетте, бұл жалпы барлық әлеуметтік-гуманитарлық білімдерге қатысты, әрине, белгілі бір пәндік саланың (лингвистика, психология, тарих, әлеуметтану және т.б.) ерекшеліктерін ескере отырып.

Философия мен ғылымның бірлігі екі жолмен көрінеді: тарихи және нақты (кез келген уақытта). Бұл бірліктің тарихи көріністері ежелгі дәуірде дифференциацияланбаған (синкреттік) білімнің болуымен байланысты, олардың мысалдары ежелгі дүниедегі және ежелгі мәдениеттегі мифология, философия және ғылымның бастаулары болып табылады. Бұған мәдениет тарихынан көптеген көрнекті философтар бір мезгілде көрнекті ғалымдар болған көптеген жағдайлар да дәлел. Керісінше, көрнекті ғалымдар өз жаңалықтарымен философияның дамуына үлкен әсер етті.

Одан әрі қазіргі жаратылыстану, математика, гуманитарлық және әлеуметтік білімдерде, техникалық ғылымдарда мәселелер көбінесе белгілі бір ғылыми емес, жалпы ғылыми мәнге ие болады. Олардың көпшілігінің тұжырымы мен шешімі осы ғалым-техникалық маман қалыптастырған дүниенің жалпы бейнесімен, оның дүниені тану мен өзгертудегі адамның орны мен рөлі туралы түсінігімен тығыз байланысты, ал философия осы мәселелердің барлығын шешу айналысады.

Философиялық білімнің негізгі салаларына («философиялық ғылымдар») мыналар жатады: онтология (болмыс туралы ілім), гносеология (таным туралы ілім), методология (танымдық және практикалық әрекетті ұйымдастыру мен жүзеге асыруға көзқарастың жалпы принциптері туралы ілім), философиялық антропология (адамның мәні туралы ілім), аксиология (құндылық туралы ілім), этика (адамгершілік туралы ілім), эстетика (адамның шындыққа көркемдік қатынасы туралы ілім), әлеуметтік философия (адам туралы ілім) қоғам), тарих философиясы, логика (дұрыс ойлаудың формалары мен әдістері туралы ілім). Гуманитарлық білімнің кез келген басқа саласы сияқты философия да өз тарихының мәселелерін қарастырады - бұл философияның тарихы. Жалпы тәжірибе мен білімнің дамуымен қатар философиялық білімді де дамиды.

Қорыта келгенде, философия - идеялар мен мәселелерді жүйелі түрде зерттеу, іргелі ақиқаттарды заңды түрде іздеу, дүниені жан-жақты түсінуге ұмтылу, мінез-құлық принциптерін

зерттеу. Адам тәжірибесінің әрбір саласы оның әдістері мен теориялары қолданылатын сұрақтарды тудырады және оның әдістерін кез келген пәнге немесе кәсіпке қолдануға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Канторович Л.В. Өндірісті ұйымдастырудың және жоспарлаудың математикалық әдістері. Қайта басып шығару. ред. / И.В.Романовский, құрастыр., барлығы. ред.; Күн. Л. Канторович, вст. Өнер. Санкт-Петербург: Санкт-Петербург баспасы. ун-та, 2012. 96 б.
2. Кант И. Логика. Дәрістерге арналған нұсқаулық, 1800 // Кант И. Трактаттар мен хаттар. М.: Наука, 1980. С.319-444.
3. Кант И. Таза ақылға сын / пер. онымен бірге. Н.Лосский. М.: Ой, 1994. 592 б.
4. Каннеман Д. Ойлау, жылдам және баяу. Нью-Йорк: Фаррар, Страус және Жиру, 2011. 499 б.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.